

กสม. ๓

ข้อเสนอแนะ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓)

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ข้อเสนอแนะ ที่ ๒๑๒-๒๑๓/๒๕๖๗

เรื่อง ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กรณีกฎกระทรวงการดำเนินการเพื่อบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๕ ประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เพื่อนำผู้เสพยาหรือผู้ติดยาเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาตามประมวลกฎหมายยาเสพติด

๑. ความเป็นมา

ผู้ร้องเรียนผ่านกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามเรื่องร้องเรียนที่ ๘๓/๒๕๖๖ ลงวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๖ และทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ตามเรื่องร้องเรียนที่ ๙๐/๒๕๖๗ ลงวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๗ ว่า ประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง กำหนดแบบบันทึกการตรวจหรือทดสอบสารเสพติดในร่างกาย การตรวจสอบพฤติกรรมและสอบถามความสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา พ.ศ. ๒๕๖๕ และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เพื่อนำผู้เสพยาหรือผู้ติดยาเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาตามประมวลกฎหมายยาเสพติดและกรณีหน่วยงานของรัฐบังคับให้ผู้ต้องสงสัยว่าติดยาเสพติด ต้องเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด ชัดหรือแย้งกับหลักสิทธิมนุษยชน และเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายยาเสพติด

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) จึงมีมติให้ศึกษาเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) ประกอบมาตรา ๔๒

๒. การดำเนินการ

กสม. ได้ศึกษาข้อเท็จจริง หลักสิทธิมนุษยชน มาตรฐานและพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับประเด็นยาเสพติด บทบัญญัติของกฎหมาย การประชุมรับฟังความเห็น และเอกสารวิชาการ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา ดังนี้

๒.๑ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) ข้อ ๑๒ วรรคหนึ่ง รับรองสิทธิของทุกคน

/ที่จะมี...

ที่จะมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตตามมาตรฐานสูงสุดเท่าที่เป็นได้ ซึ่งคณะกรรมการประจำกติกา ICESCR มีข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลของผู้ใช้ยา รวมถึงผลกระทบด้านลบของศูนย์บังคับบำบัดและศูนย์กักตัวที่มีต่อสุขภาพของผู้ใช้ยาเสพติด จึงแนะนำให้รัฐภาคนำแนวทางสิทธิมนุษยชนและแนวทางที่อยู่บนพื้นฐานการพิสูจน์ด้วยข้อมูลมาใช้เพื่อแก้ปัญหาการใช้ยาเสพติด ทั้งนี้ ให้รวมถึงมาตรการป้องกัน โครงการลดอันตราย และการดูแลด้านสุขภาพ การสนับสนุนด้านจิตใจและการฟื้นฟูเยียวยาอย่างเหมาะสม

๒.๒ รายงานของผู้เชี่ยวชาญพิเศษประเด็นสิทธิของบุคคลในการบรรลุมาตรฐานสูงสุดด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต^๑ ได้ยกตัวอย่างประเทศที่ยกเลิกโทษอาญาของผู้ใช้/ผู้เสพยาเสพติด อาทิ

๑) อาร์เจนตินายกเลิกความผิดทางอาญากรณีการใช้ยาเสพติดเป็นการส่วนตัว

๒) เม็กซิโกกำหนดให้ผู้ครอบครองยาเสพติดเพื่อการใช้ในปริมาณเล็กน้อยไม่ถือว่าเป็นความผิดทางอาญา

๓) โปรตุเกสยกเลิกความผิดอาญากรณีซื้อ ครอบครอง และใช้ยาเสพติดให้โทษเพื่อการใช้ส่วนตัว โดยใช้โทษทางปกครองแทน ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีการปรับทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน และมีบทบัญญัติให้พักการบังคับโทษกรณีที่ต้องหาเข้ารับการบำบัด

๔) เนเธอร์แลนด์และเยอรมนีกำหนดให้การครอบครองยาเสพติดเพื่อใช้ส่วนตัวยังถือว่าเป็นเรื่องผิดกฎหมาย แต่ไม่มีบทลงโทษสำหรับความผิดดังกล่าว

๒.๓ รายงานของสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights) เรื่อง ความท้าทายด้านสิทธิมนุษยชนในการจัดการและต่อต้านปัญหาเสพติดโลก^๒ ให้ข้อเสนอแนะหลายประการ เช่น

๑) รัฐควรใช้แนวทางด้านสาธารณสุขและสิทธิมนุษยชนกับนโยบายยาเสพติด ไม่ควรใช้โทษประหารชีวิตในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ควรริเริ่มเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากแนวทางการลงโทษไปสู่มาตรการด้านสุขภาพและสิทธิมนุษยชน โดยการลดทอนความเป็นอาชญากรรมในการใช้ยาและการครอบครองยาเสพติด โดยให้ทางเลือกอื่นรวมถึงการลดอันตรายด้วย

/๒) นโยบาย...

^๑ เอกสารที่ A/65/255 ลงวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๓ สืบค้นจาก <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Water/ContributionsStigma/others/SPhealthl.pdf>, เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๖.

^๒ เอกสารที่ A/HRC/54/53 ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๖ สืบค้นจาก <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc5453-human-rights-challenges-addressing-and-counteracting-all-aspects>, เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๖.

๒) นโยบายด้านยาเสพติดควรตระหนักถึงสิทธิของบุคคลในการใช้ยา รวมทั้งสร้างความมั่นใจในการเข้าถึงการรักษาพยาบาลสำหรับผู้ติดยาเสพติด และรับรองว่าการบำบัดรักษาเป็นไปด้วยความสมัครใจ และได้รับความยินยอมในเงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับการรักษาพยาบาล

๓) รัฐควรมีมาตรการที่สร้างความมั่นใจได้ว่า สิทธิในสุขภาพของทุกคนเป็นสิ่งสำคัญ โดยควรนำนโยบายด้านยาเสพติดมาใช้เพื่อป้องกันมิให้ผู้ติดยาเสพติดถูกเลือกปฏิบัติ ซึ่งในการบำบัดรักษา จะต้องกระทำด้วยการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียม โดยคำนึงถึงเพศ อัตลักษณ์ทางเพศ เชื้อชาติ สัญชาติ สถานะทางกฎหมาย สุขภาพ และสถานะอื่น ๆ รวมถึงภาวะพึ่งพิงยาเสพติด เป็นต้น

๒.๔ แลกเปลี่ยนของสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เรื่อง รายงานของสหประชาชาติว่าด้วยการยุติการพึ่งพิงมาตรการลงโทษที่มากเกินไปในการแก้ไขปัญหายาเสพติด^๓ มีข้อเรียกร้องที่สำคัญ อาทิ

- ให้เปลี่ยนจากมาตรการลงโทษเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดทั่วโลกเป็นการใช้นโยบายที่มีพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนและสาธารณสุข
- การใช้บทลงโทษทางอาญาอย่างไม่ได้สัดส่วนนั้นก่อให้เกิดอันตราย และส่งผลให้ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ
- รัฐควรยอมรับกฎหมาย นโยบาย และแนวปฏิบัติที่ยึดหลักสิทธิมนุษยชนและมุ่งเป้าหมายไปที่การลดความรุนแรง การลดอันตราย
- การใช้บทลงโทษทางอาญาอย่างไม่ได้สัดส่วน เป็นการขัดขวางมิให้ผู้เสพยาเสพติดได้รับการรักษา อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดการตีตรา และการกีดกันออกจากสังคม
- สงครามต่อต้านยาเสพติด การวิสามัญฆาตกรรมก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง

๒.๕ แนวปฏิบัติระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและนโยบายยาเสพติด (International Guidelines on Human Rights and Drug Policy)^๔

//(๑) สิทธิใน...

^๓ สืบค้นจาก <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/09/end-overreliance-punitive-measures-address-drugs-problem-un-report>, เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๖.

^๔ สืบค้นจาก <https://www.undp.org/publications/international-guidelines-human-rights-and-drug-policy>, เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๖.

(๑) สิทธิในมาตรฐานด้านสุขภาพสูงสุด คือ ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานด้านสุขภาพสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งต้องเข้าถึงได้ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต โดยสิทธินี้มีผลบังคับใช้อย่างเท่าเทียมกันในบริบทของกฎหมาย นโยบาย และแนวปฏิบัติด้านยาเสพติด

(๒) รัฐควรมีนโยบายด้านสิทธิในสุขภาพในการลดอันตราย (harm reduction) เพื่อใช้กับนโยบายยาเสพติด

(๓) การบำบัดรักษาผู้ติดยา ให้อยู่บนพื้นฐานความสมัครใจเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีด้านสิทธิในสุขภาพ

๒.๖ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

มาตรา ๒๗ มาตรา ๒๙ มาตรา ๔๗ และมาตรา ๕๕

๒.๗ นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)^๕ ซึ่งมีแนวคิดหลักในการจัดการปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน ได้แก่

๑) ใช้สาธารณสุขนำทางในการแก้ปัญหา ลดอุปสงค์โดยให้ความสำคัญกับสุขภาพ สิทธิมนุษยชน และความปลอดภัย บริหารจัดการ “ผู้เสพ” ตามกรอบแนวคิดใหม่ เสริมสร้างประสิทธิภาพ การป้องกันและการบำบัดรักษาที่ได้มาตรฐาน ครอบคลุมและเพียงพอ รวมถึงการกำหนดนโยบาย/ปรับปรุงกฎหมายให้สามารถเข้าถึงสารเสพติดเพื่อใช้ประโยชน์ในทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์

๒) ดำเนินกระบวนการยุติธรรมบนฐานแนวคิดสิทธิมนุษยชน ปรับนโยบายทางอาญา แบบอ่อนตัว กำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมตามสัดส่วนความผิด พัฒนามาตรการทางเลือกแทนการลงโทษทางอาญา และไม่มีการตอบสนองที่รุนแรงเกินจำเป็น

๓) ยุติแนวคิด “ยาเสพติดเป็นอาชญากรรม” ส่งเสริมการพัฒนาทางเลือกในการจัดการปัญหายาเสพติดรูปแบบใหม่ที่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ลดการตีตราทางสังคม มุ่งเน้นการฟื้นฟู ทรัพยากรมนุษย์ให้โอกาสผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคมควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๔) มุ่งปราบปรามทำลายเครือข่ายรายสำคัญ ลดอุปทานโดยเน้นการปราบปราม ทำลายโครงสร้างการค้ายาเสพติดรายใหญ่และองค์กรอาชญากรรมรายใหญ่ ฝ้าระวังการค้าและการเสพยาเสพติดในรูปแบบใหม่ที่กำลังแพร่ระบาดและมีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว และยกระดับความร่วมมือระหว่างประเทศ และใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการปัญหายาเสพติด

๒.๘ การประชุมรับฟังความเห็นจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๗ และวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๖๗ ณ สำนักงาน กสม.

/๓. ความเห็น...

^๕ สืบค้นจาก https://www.oncb.go.th/Home/Pages/ONCB_PLAN/Policyactionplan.aspx, เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม

๓. ความเห็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้พิจารณาบทบัญญัติของกฎหมาย หลักสิทธิมนุษยชน พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี มาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชน ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นยาเสพติด และความเห็นจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว มีประเด็นที่ควรพิจารณา ดังนี้

๓.๑ กฎกระทรวงการดำเนินการเพื่อบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๕

๓.๑.๑ กรณีกฎกระทรวงการดำเนินการเพื่อบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๕ ข้อ ๑๕ วรรคหนึ่ง^๖ ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๑๑๕^๗ เพื่อกำหนด / ขึ้นตอน...

^๖ ข้อ ๑๕ ในกรณีที่เจ้าพนักงานพบผู้มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพ โดยมีผลการตรวจหรือทดสอบสารเสพติดเบื้องต้นพบว่าบุคคลนั้นอาจเป็นผู้เสพยาเสพติดเพื่อประโยชน์ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดและส่งตัวผู้นั้นไปยังสถานพยาบาลยาเสพติดหรือศูนย์คัดกรอง เจ้าพนักงานจะให้บุคคลนั้นอยู่ในความดูแลเป็นการชั่วคราวได้แต่ต้องไม่เกินยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลนั้นมีสารเสพติดอยู่ในร่างกายเพื่อดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(๑) สอบถามและตรวจสอบ เพื่อทราบชื่อ อาชีพ ที่อยู่ ประวัติ รายได้ และพฤติการณ์อื่นของบุคคลตามวรรคหนึ่งว่าเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก อยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษา มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม มีพฤติกรรมอันตรายที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคมที่เกิดจากโรคทางจิตและประสาท หรืออาการที่เกิดจากฤทธิ์ของยาเสพติดที่ใช้ หรือพฤติการณ์อื่นใดในลักษณะเดียวกันหรือไม่

(๒) สอบถามความสมัครใจและให้ลงนามสมัครใจหรือไม่สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา

(๓) ส่งตัวผู้นั้น ตัวอย่างปัสสาวะ บันทึกผลการตรวจหรือทดสอบสารเสพติดเบื้องต้น และบันทึกการตรวจสอบพฤติการณ์และสอบถามความสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาไปยังสถานพยาบาลยาเสพติดหรือศูนย์คัดกรอง

^๗ มาตรา ๑๑๕ เพื่อประโยชน์ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ให้เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) ตรวจหรือค้นผู้มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าเสพยาเสพติด

(๒) ยึดยาเสพติดจากผู้ครอบครองยาเสพติด

(๓) ตรวจหรือทดสอบหรือสั่งให้รับการตรวจหรือทดสอบสารเสพติดในร่างกายของบุคคลเมื่อมีเหตุจำเป็น ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลนั้นเสพยาเสพติดในเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะ

(๔) สอบถามและตรวจสอบ เพื่อทราบชื่อ อาชีพ ที่อยู่ ประวัติ รายได้ และพฤติการณ์อื่นของบุคคลตาม (๑)

(๒) หรือ (๓)

(๕) สอบถามความสมัครใจและให้ลงนามสมัครใจหรือไม่สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา

(๖) เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตาม (๑) (๒) (๓) (๔) และ (๕) และเพื่อส่งตัวผู้นั้นไปยังสถานพยาบาลยาเสพติด จะให้บุคคลนั้นอยู่ในความดูแลเป็นการชั่วคราวได้แต่ต้องไม่เกินยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลนั้นมีสารเสพติดอยู่ในร่างกาย

(๗) บันทึกพฤติการณ์แห่งการดำเนินการตาม (๑) (๒) (๓) (๔) (๕) และ (๖) และส่งไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อเก็บไว้เป็นพยานหลักฐานในกรณีที่ดำเนินการคดีกับบุคคลนั้น

ขั้นตอนในการดำเนินการตรวจสอบคุณสมบัติต่าง ๆ สำหรับเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้สถานพยาบาลหรือศูนย์คัดกรอง แต่การระบุข้อความให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการนำตัวผู้ที่มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพ ให้อยู่ในความดูแลเป็นการชั่วคราวได้ แต่ต้องไม่เกินยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลนั้นมีสารเสพติดอยู่ในร่างกาย นั้น

พิจารณาแล้วเห็นว่า การนำตัวผู้ที่มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดดังกล่าวอยู่ในความดูแลเป็นการชั่วคราวไม่เกินยี่สิบสี่ชั่วโมงตามที่ปรากฏในกฎกระทรวงนั้น เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลที่ถูกตรวจหรือทดสอบในช่วงระยะเวลาหนึ่งโดยยังไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าเป็นผู้เสพหรือผู้ที่ครอบครองเพื่อเสพ ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) ที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐^{๘๘} และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR)^{๘๙} และอาจไม่สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประจำกติกา ICESCR ที่ให้รัฐภาคนำแนวทางสิทธิมนุษยชนและแนวทางที่อยู่บนพื้นฐานการพิสูจน์ด้วยข้อมูลมาใช้ในการแก้ปัญหาการใช้ยาเสพติด นอกจากนี้ การที่ไม่ได้กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับสถานที่ที่ผู้ดูแลเป็นการชั่วคราว อาจส่งผลให้ผู้ที่มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิด เสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ เพราะมีลักษณะเปิดกว้างเกินสมควรในการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงาน^{๙๐}

๓.๑.๒ กรณีกฎกระทรวงการดำเนินการเพื่อบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๕ ข้อ ๑๖ วรรคสอง^{๙๑} กำหนดให้การให้บุคคลอยู่ในความดูแลเป็นการชั่วคราวตามข้อ ๑๕ วรรคหนึ่ง นั้น

/ให้กระทำ...

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง

เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตำแหน่งใดหรือระดับใดจะมีหน้าที่และอำนาจตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง

^{๘๘} มาตรา ๒๙ วรรคสอง ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

^{๘๙} ข้อ ๑๔ วรรคสอง กำหนดให้บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

^{๙๐} ข้อ ๑๕ วรรคสาม การบันทึกผลการตรวจหรือทดสอบสารเสพติดเบื้องต้นและบันทึกการตรวจสอบพฤติการณ์และสอบถามความสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา ให้เป็นไปตามแบบที่เลขาธิการ ป.ป.ส. กำหนด

^{๙๑} ข้อ ๑๖ การผูกมัดร่างกายบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลเป็นการชั่วคราวตามข้อ ๑๕ วรรคหนึ่งจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นจะขัดขวางหรือหลบหนีหรือพยายามหลบหนีให้เจ้าพนักงานมีอำนาจใช้วิธีการดังกล่าวเท่าที่เหมาะสมและจำเป็นแก่พฤติการณ์เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเจ้าพนักงานและบุคคลอื่น

ให้กระทำในสถานที่ราชการหรือสถานที่อื่นใดซึ่งเจ้าพนักงานเห็นสมควร โดยสถานที่ดังกล่าวต้องไม่ปะปนกับผู้ต้องหาหรือมีบุคคลอื่นซึ่งไม่เกี่ยวข้องอยู่ในสถานที่นั้น ที่จะเป็นการประจานผู้อยู่ในความดูแลเป็นการชั่วคราว โดยคำนึงถึงอายุ เพศ และสภาวะของผู้นั้นด้วย และห้ามใช้เรือนจำ ทัดตสสถาน สถานกักขัง สถานกักกัน และห้องควบคุมผู้ต้องหา เป็นสถานที่ดูแลชั่วคราว

พิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อความที่กำหนดให้เจ้าพนักงานสามารถนำผู้มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดไปอยู่ในความดูแลเป็นการชั่วคราวไว้ในสถานที่อื่นใดซึ่งเจ้าพนักงานเห็นสมควรนั้น แม้มีเจตนารมณ์เพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานมีความยืดหยุ่นมากขึ้น^{๑๒} แต่เป็นการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ดุลพินิจเกินสมควรในการนำผู้มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดไปยังสถานที่อันอาจเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน เนื่องจากขาดมาตรการหรือกระบวนการตรวจสอบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ และอาจเข้าข่ายการกระทำทรามตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุญคนสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕^{๑๓} กรณีจึงไม่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและนโยบายยาเสพติด ที่ให้คำนึงว่าการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีอื่น ๆ เป็นสิ่งต้องห้ามโดยเด็ดขาด และควรระมัดระวังสถานการณ์ในระหว่างการจับกุม การซักถาม และการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่เกี่ยวข้อง

/กับยาเสพติด...

การดำเนินการตามข้อหนึ่ง ให้กระทำในสถานที่ราชการหรือสถานที่อื่นใดซึ่งเจ้าพนักงานเห็นสมควรโดยสถานที่ดังกล่าวต้องไม่ปะปนกับผู้ต้องหาหรือมีบุคคลอื่นซึ่งไม่เกี่ยวข้องอยู่ในสถานที่นั้นอันมีลักษณะเป็นการประจานผู้อยู่ในความดูแลเป็นการชั่วคราว โดยคำนึงถึงอายุ เพศ และสภาวะของผู้นั้นด้วย และห้ามใช้สถานที่ดังต่อไปนี้

- (๑) เรือนจำ
- (๒) ทัดตสสถาน
- (๓) สถานกักขัง
- (๔) สถานกักกัน
- (๕) ห้องควบคุมผู้ต้องหา

^{๑๒} อาทิ กรณีพบผู้มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพในยามวิกาลซึ่งไม่มีสถานที่ราชการให้บริการในเวลานั้น, การชี้แจงของของผู้อำนวยการกองกฎหมายสำนักงาน ป.ป.ส. ในการประชุมรับฟังความเห็น เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๗ และวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๖๗ ณ สำนักงาน กสม.

^{๑๓} มาตรา ๕ ผู้ใดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำด้วยประการใดให้ผู้อื่นเกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างร้ายแรงแก่ร่างกายหรือจิตใจ เพื่อวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (๑) ให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือคำรับสารภาพจากผู้ถูกกระทำหรือบุคคลที่สาม
- (๒) ลงโทษผู้ถูกกระทำเพราะเหตุอันเกิดจากการกระทำหรือสงสัยว่ากระทำของผู้นั้นหรือบุคคลที่สาม
- (๓) ข่มขู่หรือขู่เข็ญผู้ถูกกระทำหรือบุคคลที่สาม
- (๔) เลือกปฏิบัติไม่ว่ารูปแบบใด

ผู้นั้นกระทำความผิดฐานกระทำทรมาน

กับยาเสพติด มิให้เกิดการกระทำที่รุนแรงขึ้น^{๑๔} และไม่สอดคล้องกับนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) ที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพ สิทธิมนุษยชน และความปลอดภัยของผู้เสพ

๓.๒ ประกาศสำนักงาน ป.ป.ส. เรื่อง กำหนดแบบบันทึกการตรวจหรือทดสอบสารเสพติด ในร่างกาย การตรวจสอบพฤติกรรมและสอบถามความสมัครใจเข้ารับการรักษา พ.ศ. ๒๕๖๕

๓.๒.๑ แบบบันทึกการตรวจหรือทดสอบสารเสพติดในร่างกายฯ (แบบ ปยส. ๑๑๕) ส่วนที่ ๓ ที่ระบุว่า “ทั้งนี้ ในกรณีที่มิได้ไปเข้ารับการรักษา หลบหนี หรือไม่ได้รับการรับรองเป็นหนังสือว่าเป็นผู้ผ่านการบำบัดรักษาเป็นที่น่าพอใจ หากเจ้าพนักงานตรวจพบว่าเสพยาหรือครอบครองเพื่อเสพยาอีกจะไม่สามารถสมัครใจเข้ารับการรักษาในครั้งต่อไปได้ และจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายซึ่งมีอัตราโทษจำคุก สูงสุดไม่เกิน ๒ ปี หรือปรับไม่เกิน ๔๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แล้วแต่ฐานความผิดตามประมวลกฎหมาย ยาเสพติด”

พิจารณาแล้วเห็นว่า ในการบำบัดรักษาผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดนั้น มีหลายปัจจัยที่ทำให้ผู้ป่วยหลบหนี หรือไม่ได้รับการรับรองเป็นหนังสือว่าเป็นผู้ผ่านการบำบัดรักษาเป็นที่น่าพอใจ เช่น กรณีสมัครใจเข้ารับการรักษาแต่ระหว่างนั้นไม่สามารถปฏิบัติตามแนวทางการบำบัดรักษาได้ กรณีผู้ติดยาเสพติดที่มีภาวะพึ่งพิงยาเสพติด หรือเป็นโรคสมองติดยาซึ่งจัดเป็นโรคเรื้อรังทางสมองที่ไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้แต่ต้องได้รับการบำบัดรักษาทางการแพทย์อย่างต่อเนื่อง หรือการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ทำการบำบัดรักษา ไม่ได้เป็นไปในแนวทางการแพทย์^{๑๕} ข้อความดังกล่าวเป็นการจำกัดสิทธิในการเข้ารับบริการด้านสาธารณสุขและอาจเข้าข่ายเป็นการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งสุขภาพและภาวะพึ่งพิงยาเสพติด^{๑๖} อีกทั้งประมวลกฎหมายยาเสพติด และประกาศคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการคัดกรอง การบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

/และการ...

^{๑๔} สืบค้นจาก International Guidelines on Human Rights and Drug Policy, II. OBLIGATIONS ARISING FROM HUMAN RIGHTS STANDARDS (6) Freedom from torture and other cruel, inhuman, or degrading treatment or punishment. เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๗.

^{๑๕} อ้างอิงการชี้แจงของผู้อำนวยการมูลนิธิไอโซน ในการประชุมการประชุมรับฟังความเห็น เมื่อวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๖๗ ณ สำนักงาน กสม.

^{๑๖} รายงานของสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights) เรื่อง ความท้าทายด้านสิทธิมนุษยชนในการจัดการและต่อต้านปัญหายาเสพติดโลก, A/HRC/54/53 ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๖ รายงานของผู้เชี่ยวชาญพิเศษประเด็นสิทธิของบุคคลในการบรรลุมาตรฐานสูงสุดด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต รายงานของสหประชาชาติว่าด้วยการยุติการพึ่งพิงมาตรการลงโทษที่มากเกินไปในการแก้ไขปัญหายาเสพติด และแนวปฏิบัติระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและนโยบายยาเสพติด (International Guidelines on Human Rights and Drug Policy). อ้างแล้ว เชนอรรถที่ ๒.

และการประเมินผลการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๕ ก็ไม่มีข้อความตัดสิทธิห้ามการสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาในครั้งต่อไป กรณีจึงไม่สอดคล้องกับบทกติกา ICESCR คำแนะนำของคณะกรรมการประจำกติกา ICESCR และมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ^{๑๗} ที่รับรองให้ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานด้านสุขภาพสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และไม่เป็นไปตามหลักการเรื่อง “ผู้เสพคือผู้ป่วย” ที่กำหนดให้การบำบัดรักษาต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ และได้รับความยินยอมในเงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับการรักษาพยาบาล

นอกจากนี้ การกำหนดบทลงโทษทางอาญากับผู้เสพยาเสพติดที่ไม่ใช่ผู้กระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด^{๑๘} เป็นการกำหนดบทลงโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับความผิด ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายยาเสพติดที่มุ่งเน้นการบำบัดรักษายิ่งกว่าการลงโทษ^{๑๙} รวมถึงนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) ที่ระบุให้กำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมตามสัดส่วนความผิดและพัฒนามาตรการทางเลือกแทนการลงโทษทางอาญา ตลอดจนมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่มุ่งเน้นให้ยกเลิกโทษอาญาในกรณีการซื้อเพื่อใช้ส่วนบุคคลหรือการครอบครองเพื่อเสพ และเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากแนวทางการลงโทษไปสู่มาตรการด้านสุขภาพและสิทธิมนุษยชน

๓.๒.๒ ส่วนที่ ๔ ของแบบ ปยส. ๑๑๕ การนัดหมายกรณีไม่สามารถส่งตัวไปคัดกรองยังสถานพยาบาลยาเสพติด/ศูนย์คัดกรอง (ถ้ามี) ที่ระบุว่า “กรณีไม่มารายงานตัวและรับการคัดกรองในวันและเวลาที่เจ้าพนักงานกำหนด จะถือว่าไม่สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาและจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายซึ่งมีอัตราโทษจำคุกสูงสุดไม่เกิน ๒ ปีหรือปรับไม่เกิน ๔๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แล้วแต่ฐานความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด”

พิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้ที่ต้องเข้ารับการบำบัดอาจมีเหตุจำเป็นหรือเหตุผลอื่นใดที่ไม่สามารถมารายงานตัวและเข้ารับการคัดกรองได้ตามวันและเวลาที่กำหนด การกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวจึงเป็นการจำกัดสิทธิของผู้เสพหรือผู้ครอบครองเพื่อเสพในการได้รับบริการสาธารณสุข ซึ่งประมวลกฎหมายยาเสพติดและประกาศคณะกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการคัดกรอง การบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และการประเมินผลการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๕ ไม่มีข้อความตัดสิทธิในลักษณะดังกล่าว

/นอกจากนี้...

^{๑๗} เพิ่งอ้าง.

^{๑๘} “ความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายความว่า ความผิดเกี่ยวกับการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติด เว้นแต่มีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ และให้หมายความรวมถึงการสมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิดดังกล่าวด้วย

^{๑๙} มาตรา ๑๖๕ ในการพิจารณาและพิพากษาคดีตามลักษณะนี้ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีโดยคำนึงถึงการสงเคราะห์ให้จำเลยเลิกเสพยาเสพติดโดยการบำบัดรักษายิ่งกว่าการลงโทษ...

นอกจากนี้ การกำหนดบทลงโทษทางอาญาในกรณีไม่มารายงานตัวนั้น เป็นบทลงโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับความผิด ขัดต่อเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายยาเสพติดที่มุ่งเน้นการบำบัดรักษาดีกว่าการลงโทษ และไม่สอดคล้องกับกติกา ICESCR มาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ตลอดจนนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) ที่ประสงค์ให้ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานด้านสุขภาพสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งต้องเข้าถึงได้ทั้งสุขภาพกาย และสุขภาพจิต รวมทั้งกำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมตามสัดส่วนความผิดและพัฒนามาตรการทางเลือกแทนการลงโทษทางอาญา

๓.๓ กรณีแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ เพื่อนำผู้เสพหรือผู้ติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาตามประมวลกฎหมายยาเสพติด

๓.๓.๑ แนวทางปฏิบัติ หัวข้อ การพิจารณาพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิด เพื่อดำเนินคดี หรือเพื่อส่งตัวไปเข้ารับการรักษา ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด (การตั้งข้อกล่าวหา) ที่ระบุว่า “กรณีที่เคยถูกเจ้าพนักงานตรวจพบและสมัครใจเข้ารับการรักษาตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา ๑๑๔ มาก่อน แต่ไม่ให้ความร่วมมือหรือหลบหนี ให้ถือว่ามีความผิดต้องห้าม และให้เจ้าพนักงานส่งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดี”

พิจารณาแล้วเห็นว่า แม้บุคคลนั้นจะเคยมีพฤติการณ์ในการไม่ให้ความร่วมมือหรือหลบหนีมาก่อน แต่เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นแล้วพบว่า การกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ อาทิ ผู้บำบัดรักษาไม่สามารถปฏิบัติตามแนวทางการบำบัดรักษาได้ หรือบางกรณีผู้ป่วยให้การปฏิเสธในระหว่างการบำบัดรักษา^{๒๐} การระบุข้อความจริงเป็นการจำกัดสิทธิในการเข้ารับการรักษาของผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด และเป็นการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งสุขภาพและภาวะพึ่งพิงยาเสพติด^{๒๑} ไม่สอดคล้องกับกติกา ICESCR มาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ตลอดจนนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐) ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดเข้ารับบริการด้านสาธารณสุขและลดการตีตรา เพื่อไม่ให้มีประวัติอาชญากรติดตัว อันอาจกระทบต่อการใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติเมื่อพ้นโทษแล้ว

/๓.๓.๒ แนวทาง...

^{๒๐} รายงานของสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights) เรื่อง ความท้าทายด้านสิทธิมนุษยชนในการจัดการและต่อต้านปัญหายาเสพติดโลก, A/HRC/54/53 ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๖ รายงานของผู้เชี่ยวชาญพิเศษประเด็นสิทธิของบุคคลในการบรรลุมาตรฐานสูงสุดด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต รายงานของสหประชาชาติว่าด้วยการยุติการพึ่งพิงยาเสพติดที่มากเกินไปในการแก้ไขปัญหายาเสพติด และแนวปฏิบัติระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและนโยบายยาเสพติด (International Guidelines on Human Rights and Drug Policy). อ้างแล้ว เชมอรรถที่ ๑๖.

^{๒๑} อ้างแล้ว เชมอรรถที่ ๑๗.

๓.๓.๒ แนวทางปฏิบัติ หัวข้อ การพิจารณาพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดเพื่อการ
ดำเนินคดี หรือเพื่อส่งตัวไปเข้ารับการรักษา ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด (การตั้งข้อกล่าวหา) ระบุว่า
“กรณี ‘มีไว้ในครอบครอง’ ซึ่งยาเสพติด แม้ว่าจะมีปริมาณน้อยกว่าปริมาณที่กำหนดในบทสันนิษฐาน
ตามร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดปริมาณยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ ประเภท ๒ หรือประเภท ๕
วัตถุออกฤทธิ์ในประเภท ๑ หรือประเภท ๒ ที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ ... แต่หาก
ปรากฏว่าผู้กระทำความผิดนั้นมีพฤติการณ์และพยานหลักฐาน รวมถึงประวัติในการกระทำความผิดว่า
เป็นผู้ขายหรือจำหน่ายยาเสพติด ต้องถือว่า ผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดฐาน ‘ครอบครองเพื่อจำหน่าย’
ตามมาตรา ๙๐ มาตรา ๙๑ มาตรา ๙๓ หรือมาตรา ๙๔ แล้วแต่กรณี^{๒๒} ... ไม่ใช่กรณีความผิดฐาน
‘ครอบครองเพื่อเสพ’ ตามมาตรา ๑๖๔^{๒๓} ดังนั้น จะต้องนำตัวไปส่งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดี ...”

พิจารณาแล้วเห็นว่า การให้ดุลพินิจแก่เจ้าพนักงานในการพิจารณาพฤติการณ์
ของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยไม่ได้ระบุหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนว่าพฤติการณ์ที่ต้องสงสัยว่าเป็น
ผู้กระทำความผิดฐาน “ครอบครองเพื่อจำหน่าย” เป็นเช่นใด เป็นการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานมากเกินไปจนสมควร
โดยไม่มีหลักเกณฑ์กำกับ รวมทั้งการกำหนดให้ดูพยานหลักฐานและประวัติในการกระทำความผิดว่าเป็น
ผู้ขายหรือจำหน่ายยาเสพติดมาก่อน ให้ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดฐาน “ครอบครองเพื่อจำหน่าย”^{๒๔}
ซึ่งต้องใช้บทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาชญากรรม พ.ศ. ๒๕๕๐ อันเป็นบทกำหนดโทษ
ที่รุนแรงกว่าความผิดฐานครอบครองเพื่อเสพ นั้น ถือเป็นการเหมารวมและตีตราผู้ที่เคยกระทำความผิด
มาก่อน ว่าต้องเป็นผู้กระทำความผิดซ้ำ ดังนั้น การกำหนดข้อความดังกล่าว จึงไม่สอดคล้องกับหลักการ
สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และกติกา
ICCPR รวมถึงหลักสิทธิมนุษยชน โดยอาจส่งผลให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำซึ่งหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง
กำลังพยายามแก้ไข

๔. ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และข้อเสนอแนะ
ในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริม
สิทธิมนุษยชน ครั้งที่ ๒๖/๒๕๖๗ เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จึงมีมติให้มีข้อเสนอแนะตามรัฐธรรมนูญ

/แห่งราชอาณาจักร...

^{๒๒} มาตรา ๙๐ มาตรา ๙๑ มาตรา ๙๓ และมาตรา ๙๔ ว่าด้วยเรื่องการห้ามผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย
หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษ

^{๒๓} มาตรา ๑๖๔ ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ ประเภท ๒ หรือประเภท ๕ หรือวัตถุ
ออกฤทธิ์ในประเภท ๑ หรือประเภท ๒ เพื่อเสพ อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๑๐๗ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกิน
สี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

^{๒๔} อ้างแล้ว เชนอรรถที่ ๑๙.

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) มาตรา ๓๓ ประกอบมาตรา ๔๒ ต่อคณะกรรมการเพื่อมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังนี้

๔.๑ กฎกระทรวงการดำเนินการเพื่อบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๕

ให้คณะกรรมการมอบหมายกระทรวงยุติธรรมโดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดหรือร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข ดังนี้

(๑) กรณีข้อ ๑๕ วรรคหนึ่ง ของกฎกระทรวงดังกล่าวซึ่งออกตามความในประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๑๑๕ (๖) ที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการนำตัวผู้ที่มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดเพื่อเสพ ไปอยู่ในความดูแลเป็นการชั่วคราวได้ แต่ต้องไม่เกินยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลนั้นมีสารเสพติดอยู่ในร่างกาย เป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) เนื่องจากบุคคลดังกล่าวยังไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำความผิด จึงเห็นควรให้แก้ไขมาตรา ๑๑๕ (๖) แห่งประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด แต่หากจำเป็นต้องคงบทบัญญัตินี้ไว้ ให้กำหนดแนวปฏิบัติหรือหลักเกณฑ์ในกฎกระทรวงให้ชัดเจนว่า ๑) กรณีใดบ้างที่สามารถให้บุคคลไปอยู่ในความดูแลเป็นการชั่วคราวได้ และ ๒) สถานที่ซึ่งใช้ดูแลเป็นการชั่วคราวนั้นตั้งอยู่ที่ใดและต้องติดตั้งกล้องวงจรปิดภายในสถานะนั้นด้วย เพื่อป้องกันไม่ให้อำนาจพนักงานนำตัวบุคคลไปยังสถานที่อื่นที่เสี่ยงต่อการกระทำทารุณและการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านอื่น ๆ

(๒) กรณีข้อ ๑๖ วรรคสอง ให้กำหนดมาตรการให้มีหน่วยงานอิสระหรือหน่วยงานอื่นควบคุมหรือถ่วงดุล เพื่อตรวจสอบและป้องกันการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน เนื่องจากหากไม่มีการควบคุมหรือถ่วงดุล อาจมีการเอื้อประโยชน์หรือมีการกระทำทารุณตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

๔.๒ ประกาศสำนักงาน ป.ป.ส. เรื่อง กำหนดแบบบันทึกการตรวจหรือทดสอบสารเสพติดในร่างกาย การตรวจสอบพฤติการณ์และสอบถามความสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา พ.ศ. ๒๕๖๕

(๑) ให้กระทรวงยุติธรรมโดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดตัดข้อความในส่วนที่ ๓ ย่อหน้าสุดท้ายของแบบ ปยส. ๑๑๕ ที่ระบุว่า “ทั้งนี้ ในกรณีที่มิใช่ไปเข้ารับการบำบัดรักษา หลบหนี หรือไม่ได้รับการรับรองเป็นหนังสือว่าเป็นผู้ผ่านการบำบัดรักษาเป็นที่น่าพอใจ หากเจ้าพนักงานตรวจพบว่าเสพหรือครอบครองเพื่อเสพอีกจะไม่สามารถสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาในครั้งต่อไปได้ และจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายซึ่งมีอัตราโทษจำคุกสูงสุดไม่เกิน ๒ ปี หรือปรับไม่เกิน ๔๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แล้วแต่ฐานความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด” ออก เพื่อไม่ให้เป็นการตัดสิทธิของผู้เสพหรือผู้ครอบครองเพื่อเสพในการเข้ารับการบำบัดรักษา และ

/ให้พิจารณา...

ให้พิจารณาปรับบทลงโทษทางอาญาให้ได้สัดส่วนกับความผิด เพื่อไม่ให้เป็นการตัดโอกาสผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดในการเข้ารับการรักษาบำบัดรักษา ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

(๒) ให้กระทรวงยุติธรรมโดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดพิจารณาเพิ่มข้อความในส่วนของ ๔ ของแบบ ปยส. ๑๑๕ การนัดหมายกรณีไม่สามารถส่งตัวไปคัดกรองยังสถานพยาบาลยาเสพติด/ศูนย์คัดกรอง เป็นต้นนี้ “กรณีไม่มารายงานตัวและรับการคัดกรองในวันและเวลาที่เจ้าพนักงานกำหนด โดยไม่มีเหตุจำเป็น และไม่มีเหตุผลอันสมควร จะถือว่าไม่สมัครใจเข้ารับการรักษาบำบัดรักษาและจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย...” เพื่อให้ผู้ที่ถูกจับกุมและมีความประสงค์จะเข้ารับการรักษาบำบัดรักษา แต่มีเหตุจำเป็นและเหตุผลอันสมควรที่ไม่อาจมารายงานตัวและรับการคัดกรองในวันและเวลาที่เจ้าพนักงานกำหนด ได้มีโอกาสในการเข้ารับการรักษาบำบัดรักษาต่อไป

(๓) ให้กระทรวงสาธารณสุขจัดทำรายชื่อสถานพยาบาลหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่ได้มาตรฐาน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาของผู้เสพหรือผู้ครอบครองเพื่อเสพในการเลือกเข้ารับการรักษาบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ อันเป็นมาตรการในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อไป

(๔) ให้กระทรวงยุติธรรมหารือกับกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงมหาดไทยในการเปลี่ยนมาตรการลงโทษเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นการใช้นโยบายที่มีพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนและสาธารณสุข หรือพิจารณาส่งเสริมบทบาทของสถาบันครอบครัวและสถาบันชุมชนให้ทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันเป็นกลไกสำคัญซึ่งถือเป็นมาตรการทางเลือกอย่างหนึ่งในการให้ครอบครัวชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยต้องคำนึงถึงข้อมูลผู้เสพและสภาพครอบครัวประกอบด้วย อีกทั้งกรณีที่ต้องสงสัยว่าเสพหรือครอบครองเพื่อเสพยาเสพติดว่าไม่เข้ารับการรักษาบำบัดรักษา หน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายควรนำมาตรการทางปกครองหรือมาตรการทางเลือกที่เหมาะสมมาใช้แทนการลงโทษทางอาญา ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำด้วย

๔.๓ แนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เพื่อนำผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาตามประมวลกฎหมายยาเสพติด

ให้กระทรวงยุติธรรมโดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดพิจารณาแก้ไขแนวทางปฏิบัติ หัวข้อ การพิจารณาพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิด เพื่อการดำเนินคดี หรือเพื่อส่งตัวไปเข้ารับการรักษาบำบัดรักษา ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด (การตั้งข้อกล่าวหา) โดยให้คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชนว่า “ผู้เสพคือผู้ป่วย” และ “การลดบทลงโทษทางอาญาของผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด” โดยวางหลักเกณฑ์กรณีดังกล่าวให้ชัดเจนก่อนนำตัวส่งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดี เพื่อไม่ให้เป็นการตัดโอกาสในการเข้ารับการรักษาบำบัดรักษาของผู้ติดยาเสพติด รวมทั้งเพื่อแก้ไขและ

/ป้องกัน...

ป้องกันการเหมารวมหรือตีตราผู้เคยมีประวัติเป็นผู้ขายหรือผู้จำหน่ายยาเสพติดมาก่อน ทั้งนี้ ให้มีเวทีรับฟังความคิดเห็นหรือกระบวนการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานด้านการสาธารณสุขและผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดตลอดจนหน่วยงานรัฐและภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องด้วย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์

นางปรีดา คงแป้น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ เศรษฐมาลินี

นางสาวศยามล ไกยูรวงศ์

นางสาวปิติกาญจน์ สิทธิเดช

นายวสันต์ ภัยหลีกลี้

นางสาวสุภัทรา นาคะผิว

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

